

SZELEPCHÉNY GYÖRGY ESZTERGOMI ÉRSEK MINT RÉZMETSZŐ

KÖZELMÚLTBAN a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára csere útján megszerezte *Szelepchény György: Propositiones Theologicae* (Róma, 1634; bibliografiai leírása *Szabó-Hellebrant: III. 1363.*) című teológiai értekezését. E mű címszerint már ismeretes volt előttünk (Sommervogel), közelebről azonban csak *Fraknoi* foglalkozott azzal, a volt cs. és kir. udvari könyvtárban levő, általa felfedezett egyetlen ismert példány alapján (Pázmány Péter. Budapest, 1886. 186—187. l.) s egyúttal az értekezés címlapjának facsimiléjét is adta. *Fraknoi* rövid leírásának leglényegesebb része azon megállapítása volt, mely szerint Szelepchény „a címlapot Pázmánynak ékes keretbe foglalt arcképével“ maga rajzolta s metszette rézbe.

A kérdéses értekezés címlapját mellékeljük. Látható abból, hogy a rajz fejlett technikáról és ízlésről tanuskodik; a rajz egyes motívumai közt kellő arányosság érvényesül, ennek tulajdonítható, hogy bár a címlapon üres mező nincs, az mégsem tűnik fel túlhalmozottnak. Valószínű, hogy a címlap megszerkesztésénél olasz minták állottak rendelkezésére. Az értekezés a címlapon kívül még négy, rajzokkal díszített lapot is tartalmaz. Az első lap az ajánlósorokat foglalja magában; a szöveget egy, a Pázmány-címer alkotórészét képező ovális struccotlalkoszorú veszi körül; a koszorú felső részén két amorett pihen, alsó részén pedig ugyancsak két amorett van ábrázolva repülés közben. Közöttük van elhelyezve a Szelepchény-címer sikerült rajza. A 2—4. lapot egy-egy struccotlalkoszorú rajza tölti be; a rajz vázlatos kidolgozású, kevésbé ízléses s úgy látszik, Szelepchénynek azért volt erre a díszítő motívumra szüksége, hogy a Pázmány-címer egyik alkotóelemét képező részletre Pázmány közéleti működésének legjellegzetesebb vonásait írhasssa, mint a leg-sajátosabb értelemben vett Pázmány-alkotásokat.*

A címlap legeredetibb és egyik igen értékes részlete a záródísz képviselő Pázmány-címer a bíborosi kalappal és alatta *Pázmány arcképe*. Ez az arckép Pázmány egyetlen egykorú és hiteles arcképe, melyet Szelepchény magáról a bíborosérsekről mintázott. E megállapítás magyarázatául a következők felemlítését tartjuk szükségesnek.

Szelepchény Györgyöt nagyszombati tanulmányai befejezése után Pázmány Péter esztergomi érsek 1627-ben a római Collegium Germanicum et Hungaricumba küldte. Szelepchény ekkor már felvette a kisebb egyházi rendeket s mikor nevét a Collegium anyakönyvébe 1627 december 10-én bevezették, már 23—24 év körül járt. (*Veress E.: A római Collegium Germanicum et Hungaricum. Buda-*

* Ilyenek a következő címek: *Ob defensam armis Ungariam; ob eandem consiliis protectam; ob propagatam libris eruditis ecclesiam; ob eandem collegiis alumnorum munitam; ob constructas religiosus domos; ob erecta Deo templa.*

PROPOSITIONES THEOLOGICAE
 A VSPICIS
 Eminentissimi Principis
 PETRI CARDIN. PAZMANY
 ARCHIP. STRIGONIENSIS PRIMAT.
 HUNG. S. SEDALICAT. NATI. &
defuncti
 allegoriae Pohnenico Szélephényi
 Calliae et Vag. Alum.

Mag. Szélephényi

PETRUS I. PAZMANY.
 S. R. E. CARDI. ARCHIEPISCOPI. STRIGONI
 Obijt Posonii XIX Martij Anno MDCXXXVII

I. G. Rugendas sculpsit

pag. 229

pest, 1917. 29—39. l.) Szelepchény 1634 novemberében távozott Rómából. Mint ismeretes, 1666—1685-ig Magyarország prímása volt, s mint ilyen főleg a protestantizmus ellen folytatott küzdelmeknek volt irányítója és személyes vezetője. Szelepchény Pázmány Pétert már kora ifjúságában ismerte. Arra azonban, hogy Pázmány arcvonásait doktori értekezése címlapján megörökítse, nem ifjúkori benyomásai alapján határozta el magát, mert azokra évek múltán már nem lehetett volna támaszkodnia, hanem Pázmány 1632-i római útja alkalmából szerzett friss benyomásainak hatása alatt. Pázmány mint rendkívüli császári követ, 1632 március 7-étől május utolsó napjaiig tartózkodott Rómában (*Fraknoi*, i. m. 238. s köv. l.), ezen idő alatt nyerte el a bíbornoki kalapot is a szokásos ünnepélyes formák között. Szelepchény ezt az alkalmat használta fel arra, hogy megszerezze a teológiai doktori címet. Egykorú életrajzírója, aki az adatokat magától az érsektől nyerte, *Kéry János* Pálos-rendi szerzetes írja, hogy „assertiones ex universa pariter theologia compluribus Cardinalibus adstantibus et ipso Petro Pazmanno ad hanc dignitatem qua virtutis, qua sapientiae suffragio erecto, bis propositas, sustinuit”. (Georgii Szelepcheny... vita, opera et virtutes. Posonii 1676, 4. l.), ami azt jelenti, hogy a doktori vizsga szokásos formák közt való letétele a bíbornokká emelt Pázmány Péter jelenlétében történt. Viszont ismerve Pázmánynak az ifjúság iránt való közvetlen érdeklődését s azok tudományos törekvései iránt való fogékony-ságát, kétségtelennek tarthatjuk, hogy Szelepchény a címlapon látható arcképet nem pusztá emlékezet után készítette, hanem Pázmány személyesen szolgáltatta a mintát, hogy a tehetséges ifjú teológust kitüntesse. Így az értekezés címlapján látható Pázmány-arckép a nagynevű bíborosérsek első és hiteles arcképe.

Pázmány Péter arcképei közül legismertebb a *Péterfy Károly* jezsuitától kiadott *Sacra concilia* (Posonii, 1741.) I. kötetében található s a *Rugendas Jeremias Gottlob* által rézbe metszett arckép. Rugendas J. G., a híres Rugendas György Fülöp festő és rézmetsző (*Nagler G. K.: Künstler-Lexicon*, XIV. München, 1845. 14—19. ll.) harmadik fia, egyike volt a legkiválóbb rézmetszőknek. (Meghalt 1772-ben, 62 éves korában.) Nagler 40 rézmetszetet tulajdonít neki. (XIV. 20—21. ll.) Péterfy imént idézett művében Pázmány arcképén kívül Lósy Imre, Szelepchény György, Széchenyi György, Kollonich Lipót és Esterházy Imre érsekek arcképei is megvannak Rugendas metszetében. Ezeknek minden valószínűség szerint egykorú festmények szolgáltak mintául. *Pázmány arcképe azonban a Szelepchény-féle metszet hű másolata*. Ennek oka csak az lehet, hogy Rugendas a rendelkezésére bocsátott Pázmány-képek közt egyedül a Szelepchény-féle metszetben látott portraitszerűséget s hogy a metszet létrejöttének története is a kép hitelessége bizonyítékául volt tekinthető. Rugendas választása eszerint Szelepchény metszetének művészi szempontból való értékelése. Pázmánynak úgyszólván valamennyi arcképe a Szelepchény-Rugendas-féle metszeten alapul.

Lukinich Imre.